

Žižva

6/2011

ČASOPIS PRO POPULARIZACI BIOLOGIE • ZALOŽIL ROKU 1853 JAN EVANGELISTA PURKYNĚ



**Kolísání a změny
naší měkkýší fauny 1.**

**Životní strategie
bakterií v půdách
Himálaje**

**Záchrana dračince
rumělkového
na ostrově Sokotra**

**Živorodost u ryb
6. Göllmerova ryba –
živorodka duhová**

**Na zimoviště
bernešek rudokrkých**

**Zapomenuté
projekty pražské
zoologické zahrady**

**Cena 69 Kč
Pro předplatitele 49 Kč**



Přírodopisné motivy na českých komunálních vlajkách a praporech

VI. Neobvyklé motivy

Poslední díl seriálu o přírodopisných motivech na českých komunálních vlajkách je věnován přírodním prvkům obecně a nejruznějším zvláštnostem, které bychom na komunálních symbolech snad ani nečekali. V poslední době se totiž objevuje množství nových, původně neheraldických figur, které využívají nejen přirozené souvislosti s mluvícími názvy obcí, ale navíc zdůrazňují pěstování různých plodin, případně jejich charakteristický krajinný výskyt. Autoři s oblibou kladou na listy vlajek klasy obilí, ovoce, lesní plody, víno, chmel, občas i zeleninu a houby. Obdobně se nebojí rozšířit a zpestřit návrhový repertoár o hmyz, štíry, hady, ještěrku nebo trilobita. V závěru tohoto článku se zmíníme též o nevšedních bájných netvorech, dracích a chimérách, které vznikaly spojováním běžných zvířat nebo byly od nich odvozeny, a tak mají mezi přírodními motivy na komunálních vlajkách přece jen určité oprávnění. Následující rozdělení do podkapitol bylo opět použito pouze pro lepší orientaci čtenářů a nejde o třídění heraldické ani vexilologické.

Obilí a jiné zemědělské plodiny

Obilné klasy patří v naší komunální symbolice k vůbec nejčastějším motivům, máme jich na vlajkách 162. Pozoruhodné však je, že v minulosti klas nepatřil ke klasickému heraldickému obecným figurám, nevyskytoval se na šlechtických erbech a jen výjimečně se objevil na znacích městských. Do české heraldiky a vexilologie klasy ve velkém počtu pronikají až po r. 1990 právě ve spojitosti se zaváděním obecních symbolů. Obilí přirozeným způsobem charakterizuje zemědělství a určuje tak převažující ráz symbolů mnoha obcí. Zajímavé také je, že většina klasů je na vlajkách kreslena žlutě, tedy ve zrající podobě, v 10 případech jsou zelené, v 6 bílé a ve třech překvapivě červené. Klasickou ukázkou použití tohoto motivu je vlajka obce Bílsko (obr. 1) z okresu Olomouc od J. Loudy z r. 2003, kde kombinace žlutých klasů s bílými klíny (vexilologicky nahrazujícími heraldické kuzele ze znaku olomouckých arcibiskupů) jednoznačně obec charakterizuje i územně. Někdy postačí k vyjádření zemědělského rázu krajiny jediný klas, pro jistotu však

umocněný několika volky jako v případě obce Val (viz obr. 2) v okrese Rychnov nad Kněžnou. Klasy bývají vykresleny téměř vždy v obecné podobě a názvu, pouze Ovesné Kladruby v okrese Cheb a Rataje v okrese benešovském mají klasy ovesné; pšeničné klasy převzalo na svou vlajku z r. 1992 podle historického městského znaku město Nýřany v okrese Plzeň – sever a v r. 2000 Klášterec nad Ohří v okrese chomutovském, opět podle původního městského znaku. Z dalších obilnin se na vlajkový list dostalo proso seté (*Panicum miliaceum*), a to jako mluvící symbol obce Prosenice (obr. 3) v okrese Přerov v r. 1995 na křídlech dravého ptáka.

Doposud žádný návrhář neuznal za vhodné zařadit kukuřici, čočku nebo fazole mezi obecné heraldické figury našich komunálních symbolů. Pouze Hracholusky v okrese Rakovník mají od r. 1999 na vlajce dva zkřížené žluté luský.

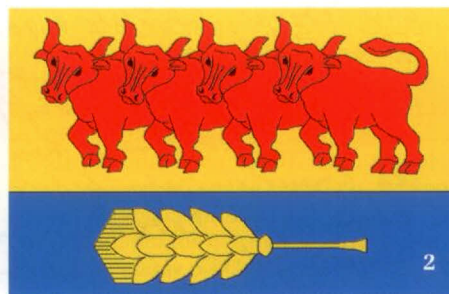
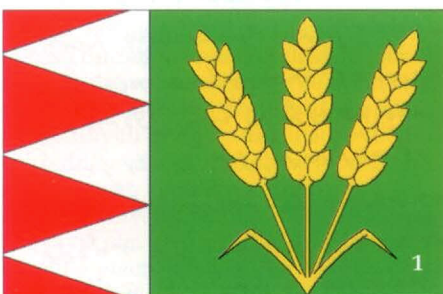
Zahraniční vexilologové asi s údivem sledují, jak se na našich obecních vlajkách stále více objevují pro ně nezvyklé nové figury. Obec Roudná v českobudějovickém okrese se např. proslavila pěstováním zeli

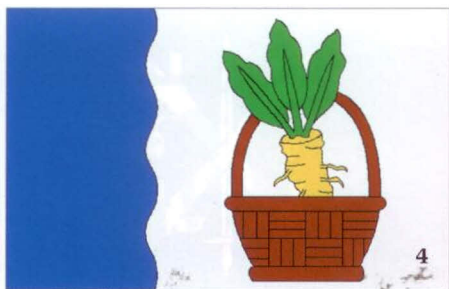
natolik, že zelná hlávka se v r. 2010 objevila na její vlajce od M. Daňka. Obdobně kořen křenu ozdobil v r. 2008 nejen vlajku obce Křenek (obr. 4) v okrese Praha – východ od J. Tejkala, ale v r. 2003 také vlajky obcí Křenovice v okrese Přerov a Hlízov v okrese Kutná Hora, obě od M. J. V. Pavlů. V případě Hlízova se však předlohou stala historická obecní pečeť. Jako místní převažující hospodářská plodina se na vlajce obce Řepiště v okrese Frýdek–Místek objevila řepa, česnek na vlajce Dolní Němčí v okrese Uherské Hradiště a uťatý výhonek chřestu na vlajce Trboušan v okrese Brno – venkov. Stonky lnu na vlajkách obcí Svijanského Újezdu v libereckém okrese a Police v okrese Šumperk dokumentují převažující místní pěstování lnu pro průmyslové zpracování.

K důležitým plodinám nesporně patří chmel otáčivý (*Humulus lupulus*), který se objevuje celkem ve 12 případech, přirozeně na obecních vlajkách v severozápadních Čechách, kde se tradičně pěstuje. Na vlajkových listech je vždy zpodobňován šišticemi se stonky nebo šlahouny, častěji žlutými než zelenými. Vtipně působí „mluvící“ list vlajky obce Hořesedly v okrese Rakovník z r. 2004 od V. Krůty, kde na zeleném kopci pod chmelovými ratolestmi sedí žena a muž. Mezi zajímavé symboly patří vlajka malé obce Očihov (obr. 5) v okrese Louny od M. J. V. Pavlů s neobvyklým spojením chmelového stonku s korunovaným hadem, převzatým z erbu předbělhorských majitelů obce rytířů Hrobčických z Hrobčic. Vlajka, která byla udělena v lednu 2007, se zapsala do historie našich komunálních symbolů tím, že koncem r. 2010 vlála na nejvýchodnější výspě eurasijského kontinentu ve Vladivostoku. Dovezl ji tam po transsibijské magistrále bývalý ředitel školy v Blišanech a očíhovský občan J. Tříška za účasti České televize Brno, která natočila dokumentární film Epochální výlet pana Tříšky do Ruska. Cesta byla splněním jeho životního snu – projet Sibiří jako kdysi za občanské války jeho dědeček-legionář. Ve vladivostockém přístavu po dohodě s kapitánem ruského vojenského plavidla Krasnyj vimpěl (nyní námořního muzea Tichooceánské flotily ruského válečného loďstva) J. Tříška osobně vztyčil vlajku Očíhova na zádi plavidla.

Vinná réva a hrozny

Obdobným, velmi početným a územně určujícím motivem jako obilné klasy jsou obecné figury stonků vinné révy s hrozny nebo ještě častěji jednotlivých vinných hroznů. Pokud najdeme ve znaku nebo na vlajce tyto prvky, jde s největší pravděpodobností o symboly jihomoravských obcí a měst, případně z dalších moravských

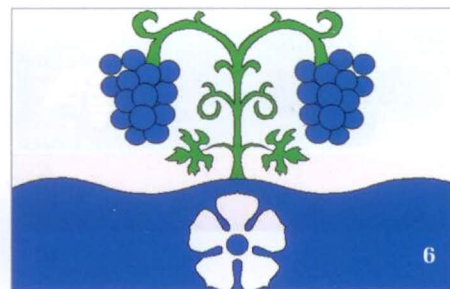




4



5



6

1 Obilné klasy na vlajce obce Bílsko v okrese Olomouc z r. 2003

2 Zdůraznění zemědělského rázu krajiny obilným klasem a skupinou volů – mluvícím symbolem na vlajce obce Val v okrese Rychnov nad Kněžnou z r. 2005

3 Zkřížené zelené klasy prosa na křídlech dravého ptáka jako mluvící znamení na vlajce obce Prosenice v okrese Přerov z r. 1995

4 Košík s křenem na mluvící vlajce obce Křenek z okresu Praha – východ z r. 2008

5 Vlajka obce Očihov, okres Louny, z r. 2007 se stonkem chmelu značícím jeho pěstování a s korunovaným hadem z erbu bývalých majitelů obce, rytířů Hrobčických z Hrobčic

6 Dva modré hrozny na vlajce obce Kly v okrese Mělník z r. 2009 představují dvě části obce, Kly a Záboří, modrý vlnitý pruh symbolizuje Labe.

7 Vykořeněný stoněk vinné révy s listy na vlajce obce Smolnice v okrese Louny z r. 2010 podle znaku roudnického kláštera augustiniánů kanovníků, kterým obec ve středověku patřila.

8 Jednoduchá a výrazná vlajka s jablkem obce Holovousy, okres Jičín, z r. 1996, kde se nachází Výzkumný a šlechtitelský ústav ovocnářský.

9 Unikátní figura spojující jablko s hruškou na vlajce obce Babice v okrese Uherské Hradiště z r. 2010 a připomíná místní konzervářskou produkci.

regionů. Výjimku tvoří jen několik českých lokalit, kde se ovšem vinná réva kdysi také pěstovala nebo ještě pěstuje. Patří mezi ně např. obec Kly (obr. 6) v okrese Mělník s vlajkou od J. Tejkala. Vinná réva, která se řadí mezi nejstarší kulturní rostliny, inspirovala svou podobou umělce po celém světě nejen k výtvarnému využití, ale i v náboženské symbolice. Kompozice zatočených stonků s listy a různě pojatými hrozny, celé keře, případně samostatně hrozny můžeme dobře sledovat i na listech našich vlajek. Autoři návrhů si občas svou práci ulehčují a jako symbol vinařské lokality jim postačí jen jednotlivý hrozen, většinou žlutý, někdy bývá realisticky modrý i zelený. Ke zdůraznění vinařského

charakteru obcí také doplňují listy vlajek typickými vinařskými noži – kosíři. Originálním způsobem je řešena vlajka městské části Brno – Líšeň, na níž je znázorněn vinařský lis s hrozny.

Vlajek s touto tematikou máme 156, listy vinné révy jsou na nich prakticky vždy kombinovány s hrozny, jen na vlajce obce Smolnice (obr. 7) z okresu Louny z r. 2010 byl použit vykořeněný žlutý stoněk révy doplněný v dalším poli obilným klasem, což by mělo naznačovat různorodost místního zemědělství. Vinná réva na smolnické obecní vlajce však nemá původ v místním pěstování, ale je znakem roudnického kláštera augustiniánů kanovníků, objeveným pod stropní omítkou presbytáře kostela sv. Bartoloměje ve Smolnici v r. 2009. Šlo o významný objev, který heraldicky ověřuje vlastnictví obce roudnickým klášterem v údobí před husitskými válkami.

Ovoce a lesní plody

Obliba pěstování ovoce v českých zemích se odráží na výskytu těchto plodů na obecních vlajkách. Nejčastěji se objevují jablka, a to jak samostatně, tak na jabloních, které jsou tímto způsobem zároveň kresebně definovány. Máme celkem 29 vlajkových listů s touto tematikou. Vlajka městyse Lhenice z okresu Prachatice od P. Fencla z r. 2008 je moderně vexilologicky pojatá a jako jediná představuje jablko rozpůlené. To je tu derivátem jabloně z historického znaku a značí dlouhou tradici místního ovocnářství. Výrazná je také vlajka obce Holovousy v Podkrkonoší (obr. 8), okres Jičín, kde se od konce 18. stol. pěstuje proslulá odrůda holovouský malináč. Jablko však není červené, ale žluté, protože vlajka byla odvozena od znaku, na kterém nesmí být položena barva na barvě. Od r. 1951 je v obci na bývalém zámku umístěn Výzkumný a šlechtitelský ústav ovocnářský.

O něco méně máme vlajek s hruškami, je jich pouze 11. Jde opět o obce s mluvícími názvy jako Hruška v prostějovském okrese a dvě obce Hrušky v okrese Břeclav a Vyškov, vždy s jedním až třemi žlutými plody. Pouze v jednom případě jsou na vlajkovém listu plody zelené, a sice na žluté hrušce vlajky Peřimova v okrese semilském

od M. J. V. Pavlů z r. 2007. Tradiční ovocnářskou produkci dokumentuje vlajka obce Babice (obr. 9) v okrese Uherské Hradiště, na níž unikátní obecní figura spojující jablko s hruškou na jedné ratolesti s bílými listy reprezentuje široký sortiment místní konzervářské firmy.

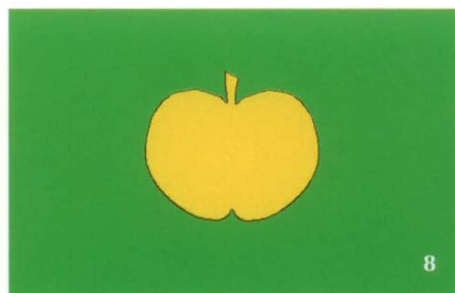
Švestek v podobě plodů zavěšených na ratolestech nebo větvičích s listy se na vlajkové listy dostalo 6. Vesměs připomínají jejich pěstování v okolí a následnou výrobu povidel, kompotů a tradiční slivovice pálené např. v obci Borotín v blanenském okrese. Jako mluvící název byl plod švestky na vlajce použit jen u obce Horní Slivno (obr. 10) v okrese Mladá Boleslav. Pěstování meruněk bylo zatím dokumentováno pouze na vlajce obce Prackovice nad Labem v okrese litoměřickém z r. 2005, kde je znázorněno oddělenou větví s plody, listy i květy.

Symbolů využívajících na vlajkových listech drobných plodů je nesrovnatelně méně. Potvrzuje to vlajka obce Krňan (viz obr. 11) v okrese Benešov z r. 2010, která jako jediná nese jahodník se třemi svěšenými plody a dvěma trojicemi listů po stranách stonku. Její autor S. Kasík umístil na vlajkový list právě jahodník, protože tato oblast se považuje za kolébku velkopěstování jahod v Čechách. Již v r. 1912 přivezl z USA Rudolf Strimpl, správce nedalekého dvora Chlístov v Teletíně, sadbu polních jahod, které pak dodával převážně na zámek Konopiště pro potřeby rodiny arcivévody Františka Ferdinanda d'Este. Pěstování se v okolí rychle ujalo, produkce rostla i po r. 1918 a přinášela značné příjmy prodejem jahod do Prahy, kam je dovážely nákladní lodě po Vltavě. Prosperita pokračovala ještě po 2. světové válce a místní jahody získaly dokonce v r. 1962 zlatou medaili na 1. mezinárodní výstavě ovoce a zeleniny socialistických států v Erfurtu.

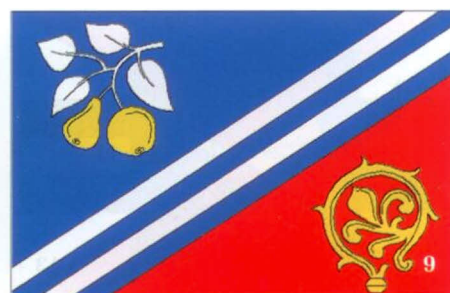
Z lesních plodů se povýšení na obecní symboly dočkaly jen maliny, borůvky a brusinky. Pouze čtyři obce využily maliny (ostružiník maliník – *Rubus idaeus*). Jde výlučně o lokality s mluvícími názvy – Malenice, Malenovice, Malínky a Malinová. Je však zajímavé, že návrháři vždy zvolili vlajky s bílým listem, na který umísťovali



7



8



9